

انقلاب کوبا و تداوم انقلابی: درآمدی بر نوشته‌ی سلیا هارت

کامران نیروی

گشود و چهار جلد کتاب به من داد. سه جلد آن زندگی نامی تروتسکی به قلم ایزاک دویچر بود و کتاب چهارم: «انقلاب خیانت شده» به قلم تروتسکی. من این کتب را بلعیدم. اما فرصت مطالعه‌ی دیگر نوشته‌های تروتسکی تا همین چند ماه پیش به دستام نیامد.»

مطالعه‌ی این کتب، اندیشه‌ی سیاسی هارت را شفاف کرد: «از آن زمان، همه چیز مثل قطعات یک جدول تصاویر در جای خود قرار گرفت. من فهمیدم چگونه به انقلاب روسیه — و نه فقط به انقلاب روسیه — خیانت شده است و چگونه میلیون‌ها نفر از رفقا گول خورده‌اند.»

نوشته‌ی حاضر متأثر از این روند پرس و جوی کمونیستی است. طی این نوشته، سلیا هارت به شرح این واقعیت می‌پردازد، که انقلاب کوبا با بر جاست؛ زیرا که خارج از سلطه‌ی استالینسم جهانی به قدرت رسیده است و بر اساس سنت انقلابی مردم این کشور، که بسیج توده‌ی کارگر و دهقان برای عدالت اجتماعی و انترناسیونالیسم را دنبال کرده است. ارنستو چه گوارا در اولین کنگره‌ی جوانان آمریکای لاتین در تابستان ۱۹۶۰ گفت، که: «اگر این انقلاب مارکسیست است، به این دلیل است که با شیوه‌ی خود راهی که به مارکس منتهی می‌شود را کشف کرد.» سلیا هارت همین مفهوم را این طور بیان می‌کند، که دلیل دوم انقلاب کوبا، «وفاداری‌اش به اصول منسجم مارکسیسم — لنینسم است.» هر دوی این انقلابیون، «مارکسیسم» را چون تلفیق نظریه‌ی انقلابی و عمل انقلابی توده‌ی کارگر و زحمت کش می‌بینند. همان گونه که مارکس و انگلس، کمونیسم را نظریه‌ی پیش رفته‌ترین و با اراده‌ترین بخش احزاب کارگری زمان خود می‌دیدند، که امتیازشان بر توده‌ی پرولتر این بود که بهتر مسیر حرکت جنبش کارگری و شرایط و نتایج آن را می‌دانستند. با چنین درکی از رابطه‌ی نظریه‌ی عمل در جنبش کارگری کمونیستی، سلیا هارت به مشکلات و اشتباهات انقلاب کوبا نیز اشاره دارد. در این زمینه، هدف بلافصل او تاثیر «شبه نظریه‌های استالینیستی» و پیامد فروپاشی دستگاه استالینیستی و بطلان این شبه نظرات است. هارت به دو جنبه‌ی پر اهمیت این واقعیت اشاره دارد. از یک سو، فروپاشی استالینیسم به درک انقلاب کوبا از منظر ویژگی سوسیالیستی آن در میان جنبش کمونیستی یاری می‌رساند. از سوی دیگر، همین امر به انقلابیون کوبا امکان می‌دهد، تا انقلاب خود را در تداوم سنت بلشویکی و انقلاب روسیه از نو ارزیابی کنند. در واقع، انقلاب کوبا سرآغاز پایان گرفتن دورگرد تاریخی‌ای بود، که انحطاط انقلاب روسیه و

۱۹۵۵ در زمهری بنیان گذاران «جنبش ۲۶ ژوئیه» بود و نقشی مرکزی در ایجاد شبکه‌ی شهری زیرزمینی این نهضت داشت. پس از پیروزی انقلاب، هارت وزیر آموزش و پرورش شد. کمپین سوادآموزی سال ۱۹۶۱، که طی آن یک میلیون کوبایی خواندن و نوشتن آموختند و بی سوادی عملاً ریشه کن شد، را هارت سازمان داد. وی از بنیان گذاران حزب کمونیست به سال ۱۹۶۵ بود. و طی سال‌های ۷۰-۱۹۶۵، دبیر تشکیلاتی و از ۹۱-۱۹۶۵، عضو کمیته‌ی مرکزی این حزب بود. هارت از سال ۱۹۷۶ تا ۱۹۹۷ وزیر فرهنگ کوبا بود و هم اکنون نیز عضو کمیته‌ی مرکزی حزب کمونیست است.

سلیا هارت در گفت و گویی می‌گوید، که با داشتن چنین والدینی «... من در دامن طوفان بزرگ شدم. بین احساسات عظیم مادرم و ذکاوت و عشق به مطالعه‌ی پدرم، که هر دو عمیقاً در زندگی سیاسی کوبا درگیر بودند.» سلیا در سال ۱۹۸۰، برای مطالعه‌ی فیزیک وارد دانشگاه هاوانا شد. و دو سال بعد برای ادامه‌ی تحصیل عازم دانشگاه درسدن در جمهوری دموکراتیک آلمان گشت. به سال ۱۹۸۷، وی اولین زن خارجی‌ای بود، که از رشته‌ی فیزیک این دانشگاه فارغ التحصیل شد.

زندگی در آلمان شرقی تاثیر مهمی بر سلیا گذارد: «طی اقامت‌ام در جمهوری دموکراتیک آلمان متوجه تضاد بین مبارزه‌ی اجتناب ناپذیر سوسیالیسم جهت یک دنیای بهتر و دیوان سالاری موجود شدم؛ دیوان سالاری‌ای که هر گونه ابتکار عمل را خفه می‌کرد؛ و تضاد بین شرایط خوب زندگی و سرخوردگی سیاسی‌ای که من در آن کشور دیدم. تصاویر بی حسابی که از هونکر بر در و پیکر هر مغازه‌ای دیده می‌شد، مرا آزار می‌داد.» سلیا هارت ادامه می‌دهد: «زمانی که برای تعطیلات به کوبا برگشتم، احساسات خود و ناتوانی‌ام را در برابر این وضع نزد پدرم اعتراف کردم. پدرم در پاسخ، قفسه‌ای از کتاب خانهاش را

خواننده‌ی علاقه مند در این دفتر «نگاه»، با نوشته‌ی ارزش مندی از سلیا هارت در تقارن انقلاب کوبا و انقلاب روسیه آشنا می‌شود. نوشته‌ی هارت با عنوان «سوسیالیسم در یک کشور و انقلاب کوبا» در مجله‌ی «ترایکانشینال» (سه قاره)، که در هاوانا توسط «سازمان هم بستگی با مردم آسیا و آفریقا و آمریکای لاتین» (OSPAAL) نشر می‌شود، به تاریخ دهم مه ۲۰۰۴ درج شد. متن فارسی حاضر به همت پرویز امیدوار و ایرج امیدوار از روی ترجمه‌ی انگلیسی این نوشته، که در نشریه‌ی «سوشالیست اکشن» در ماه ژوئیه‌ی ۲۰۰۴ در ایالات متحده آمده است، تهیه گردیده است.

سلیا هارت سانتاماریا، که به سال ۱۹۶۲ تولد یافت، دختر هایدی سانتاماریا (۱۹۸۰-۱۹۲۳) و آرماندو هارت (۱۹۳۰-) است، که هر دو از رهبران تاریخی انقلاب کوبا هستند. سانتاماریا از مبارزینی بود، که به رهبری فیدل کاسترو در ۲۶ ژوئیه‌ی ۱۹۵۳ با حمله به پادگان مونکارا در سانتیاگو کوبا سرآغاز جنبشی شدند، که سرنجام به انقلاب ۱۹۵۹ انجامید؛ انقلابی که به دیکتاتوری باتیستا، که توسط ایالات متحده حمایت می‌شد، خاتمه داد و فرآیند انقلاب سوسیالیستی در نیم کره‌ی غرب را گشود. بعد از پیروزی ۱۹۵۹، سانتاماریا مدیریت «خانه‌ی آمریکا» را به عهده گرفت، که وظیفه‌ی هم بستگی انقلابی با مبارزات در قاره‌ی آمریکا را به عهده دارد. او از بنیان گذاران «حزب کمونیست کوبا» بود، که در سال ۱۹۶۵ از اتحاد گرایش‌های سوسیالیستی در «جنبش ۲۶ ژوئیه»، «رهبری دانش جویی» و «حزب سوسیالیست مردمی» (طرف دار مسکو) به وجود آمد. سانتاماریا به عضویت کمیته‌ی مرکزی حزب کمونیست برگزیده شد و تا زمان مرگ نابهنگام‌اش در این سمت ادامه‌ی وظیفه کرد.

آرماندو هارت پس از کودتای مارس ۱۹۵۲، که طی آن باتیستا دیکتاتوری خود را برقرار کرد، به «جنبش ملی انقلابی» پیوست. وی در ژوئن

چیرگی استالینیسیم بر جنبش کمونیستی، بر انقلاب جهانی تحمیل کرد. این واقعیت، که انقلاب سوسیالیستی - به رغم همه مشکلات، از جمله تلاش ضد انقلابی بی امان امپریالیستی و فشار دائمی استالینستی - هنوز پس از چهل و پنج سال پا بر جا مانده است، در حالی که استالینیسیم جهانی از هم پاشیده شده است، تایید این واقعیت است که انقلاب جهانی به مسیری

آشکار سیاست اقتصادی اتحاد شوروی در قبال کشورهای «جهان سوم» پرداخت. اگر اشتباهات ماورای چپ پایان دهه ۱۹۶۰ به چرخش به سمت اتخاذ الگوی توسعهی اتحاد شوروی در دهه ۱۹۷۰ انجامید، اما رهبری انقلاب کوبا با چند سال تجربهی عملی با این سیاست برنامه ریزی به نتایج خطرناک آن که به رشد دیوان سالاری و یاس سیاسی کارگران می انجامید، واقف شد

که مارکس پیش بینی می کرد، نزدیک تر شده است. میراث مارکس و انقلاب روسیه و دستاوردهای انقلاب کوبا، گنجینه ای از نظریه و عمل انقلاب اجتماعی را برای بررسی نقادانه جهت ایجاد یک جنبش تنومند کارگری سوسیالیستی ارائه می کند. هم از این روست، که هارت با طرح این سؤال که «چرا تروتسکی؟»، نیاز به بازگشت به میراث کمونیستی انقلاب روسیه را در برابر انقلابیون کوبا و سراسر جهان مطرح می کند. بازگشت به تروتسکی، طرح جزئی در برابر جزم های از دست رفته نیست (هارت می گوید: «کسی شیفتهی تروتسکی بودن را تبلیغ نمی کند»). بازگشت به تروتسکی، بازیافتن تداوم انقلابی جنبش سوسیالیستی (کمونیستی) بین المللی است، که توسط سوسیال دموکراسی، استالینیسیم و امپریالیسم قطع شده است. از همین روست، که هارت در بخش دوم نوشته اش به بررسی سنت انقلاب کوبا می پردازد، که به نظر وی زمینه ساز گشایش انقلاب سوسیالیستی در نیم کره ی غربی شده است.

این سؤال را نمی دانم. اما در چین، کارگران هستند و به دیگر کارگران جهان متصل اند.» در دهم سپتامبر، هارت در گردهمایی ای تحت عنوان «ناکجا آبادی، که ما به آن احتیاج داریم» در دانشکده ی بلیوار مارتی در هاوانا، سخن رانی «مغناطیسیم انقلاب مداوم» را ارائه داد. در این سخن رانی، که در شماره ی دوازدهم سپتامبر مجله ی «ریلیون» در اسپانیا چاپ شده است، هارت خواهان ایجاد یک «حزب کمونیستی بین المللی» شده است.

نوشته های هارت، نافذ، پر احساس و مشوق بازنگری نقادانه ی کمونیستی هستند. اما این نگرش ارزنده منحصر به سلیا هارت نیست، اگر چه او معرف با استعداد آن است. از پدر سلیا، آرماندو هارت در مصاحبه اش با هفته نامه ی سوسیالیستی «ملیتانت» چاپ نیویورک (شماره ی هشتم مارس ۲۰۰۴) سؤال شد، که آیا وی در دوران پیش از پیروزی انقلاب، ضد کمونیست بوده است. (به کار گیری این نوع تاریخ نویسی از جانب استالینیسیت ها و انواع نویسنده های بورژوا لیبرال رایج بوده است. برای نمونه نگاه کنید به زندگی نامه ی «چه گوارا» به قلم جان لی اندرسون، ۱۹۹۷، که در آن نه تنها هارت - که رهبری جنبش زیرزمینی شهری - متهم به «ضد کمونیست» بودن می شود.) هارت در پاسخ می گوید: «خیر، من ضد استالینیسیت بودم؛ زیرا آن چه به عنوان سوسیالیسم به ما عرضه کردند، با واقعیت انقلاب ما جور در نمی آمد.»

در واقع، فیدل کاسترو و تیم رهبری حول وی هرگز به «حزب سوسیالیست مردمی» (طرف دار مسکو) ملحق نشد. این که کاسترو توانست بخش مهمی از کادرها و اعضای این حزب را جلب فرآیند ایجاد «حزب کمونیست کوبا» (به سال ۱۹۶۵) کند، خود حاکی از توان والای کمونیستی اوست. چه گوارا از منتقدین بی رحم الگوی توسعهی اتحاد شوروی و اروپای شرقی بود و در کنفرانس الجزیره (۲۴ فوریه ۱۹۶۵) به نقد

سلیا هارت بحث ارائه شده در این نوشته را ادامه داده است. در نوشته ی «حاشیه نویسی بر یک جنایت»، که به مناسبت بیستم اوت، شصت و چهارمین سالگرد ترور تروتسکی توسط مامور استالین - رمون مرکادر - قلم زده شده و در مجله ی «ال ملیتانت» در اسپانیا چاپ گردیده است، به این واقعیت رجعت می کند که سیاست ترور استالینستی و امپریالیستی، موفق به نابودی اندیشه ی کمونیستی تروتسکی نشده است. در این نوشته، هارت به طرح نزدیک تر شدن عینی مبارزات کارگران جهان می پردازد و نیاز و امکانات اتحاد فرامرزی آنان را در یک جنبش کمونیستی بین المللی مطرح می کند. در همین نوشته، هارت نقد حزب کمونیست و دستگاه حاکم بر چین را آغاز می کند: «رفیقی گفت، که حزب (کمونیست چین) چنین می گوید؟ این حزب به نام چه کسی سخن می گوید؟ آیا ما در چین شاهد یک انقلاب سوسیالیستی هستیم؟ آن رفیق مرا به فکر انداخت. من جواب

و سومین کنگره ی حزب کمونیست به سال ۱۹۵۸، تصمیم به بازگشت به اساس الگوی توسعهی سوسیالیستی چه گوارا گرفت. کمپین «اصلاح اشتباهات و گرایشات منفی»، که سلیا هارت به آن اشاره دارد، عمل کرد تصمیمات این کنگره بود، که با شروع بحران عمیق اقتصادی ناشی از دست رفتن ۸۵ درصد از واردات و ۷۵ درصد از تجارت خارجی کوبا - پس از فروپاشی اتحاد شوروی و کومکن (شورای همکاری اقتصادی متقابل) - ناچار متوقف شد. اما بحث و بررسی ماهیت طبقاتی اتحاد شوروی و «سوسیالیسم واقعا موجود» در حزب کمونیست کوبا تداوم داشته است.

نوشته ی حاضر از سلیا هارت، بخشی از این بحث را شامل می شود، که اکنون نه تنها در کوبا، که در کشورهای متعدد جهان، در بین جنبش کارگری و کمونیستی در جریان است.

* * *

منابع:

- Hart Santamaria, Celia. "'Socialism in One Country' and the Cuban Revolution," *Socialist Action*, July 2004; first appeared in Spanish *Tricontinental Magazine*, Havana, Cuba, May 10, 2004.
- Hart Santamaria, Celia. "Marginal Notes on a Crime," Havana, August 25 published in *El Militante*, Madrid, Spain; English translation I used appeared in CubaNews.
- Hart Santamaria, Celia. "The Magnetism of the Permanent Revolution," given as a talk in Havana, September 10, 2004; published in Spanish on the *Reblelion* web site on September 12, 2004; English translation I used is from CubaNews.
- Hart Santamaria, Celia. "Interview: Who Is Celia Hart," by Alan Woods, http://www.marxist.com/history/who_is_celia_hart.html, no date.